

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

Corpora omnia animata non esse, cap. 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

scenda omnia; non igitur ponenda quatuor in anima sunt. Quo argumentationis genere alibi saepius reperies vsum cum fuisse praesertim vero in simili ferè causa in 1. physice. lib. tex. 50. & 56. vt numerum principiorum colligeret; tum finitum, quia finitis omnium ratio assignatur; tum ternarium, quoniam vnum subiectum vnaque cõtrarietas satis sunt, & plura essent otiosa.

Altera ratiocinatio prioris huius assumptionem demonstrat. Rectum tum sui tum obliqui regula est & mensura; rectoque tum rectum cognoscitur tum obliquum: at altera contrarietatis pars, quæ melior existit, est velut rectum; altera deterior velut obliquum: alteram igitur inesse in anima satis est; calidum inquam, quo frigidum etiam cognoscitur; & humidum, quo innotescet siccum.

Porro etsi in vnoquoque elemento binæ sint qualitates, hoc est virtutis contrarietatis altera pars; non tamen propterea dixit Philosophus vnum elementum fore satis animæ, vt cognoscat omnia. Quoniam frigus & siccitas deteriorem tenent contrarietatis locum & velut priuationes atque obliquitates sunt, si cum melioribus comparantur: priuatio autem vt propria forma actuque non constat, sed per se est non ens & absentia formæ; sic nec per se cognoscibilis est, nec principium cognoscendi habitum. Et obliquum nec sui nec obliqui regula est. Quò magis sanctum Thomam mireris duo elementa pro animæ compositione, ignem & terram, elegisse; in quibus terra qualitatem vtramque habet velut priuationem atque obliquitatem. In aère verò meliores ambæ qualitates conueniunt, calor & humor: propterea fortasse nec affirmavit Philosophus elementis pluribus esse opus, sed solum omnia necessaria esse negauit.

Ne quis tamen hinc colligat in his quatuor qualitatibus duas significare formas, calorem & humorem; at duas reliquas, frigus & siccitatem, duarum priorum priuationes esse. Namque tum omnes agendi & pugnandi alteramque sibi oppositam interimendi ac sibi similem procreandi vim habent; atque hae virtute multationes omnes perficiuntur: tum elementorum omnes principia constituuntur in posteriori de ortu & interitu libro. Nec ignis modo dicitur esse primò calidi, & aër primò humidus; sed aqua item primò frigidi, terraque primò siccæ: neque vt habitus & priuatio, sed vt pugnantes formæ opponi existimatur ab omnibus. In quibus si priuatio nominetur interdum; eo intellectu nominatur, quo nigritum quoque priuatio alibi dicitur in tex. 7. lib. 10. Metaph. & naturalis in loco consistentia priuatio motus, & grauitas leuitatis priuatio in tex. 18. lib. 2. de cælo: & omnino imperfectior forma comparatione perfectioris in tex. 18. lib. 1. de ortu, & vnum contrarium alterius contrarij in tex. 32. lib. 2. priuatio esse scribitur.

Propterea non leuis est difficultas, quomodo vnum contrarium ex altero cognosci dicat Philosophus. Nam vt id in priuationibus euenire possit, reales tamen & positivæ formæ, quæ proprio constant actu, per illum ipsum cognosci debent. Laborat hic non parum Philoponus, nec adfert quidquam, quod satisfaciât. Minus etiam alij, qui de solo habitu & priuatione, non de vera contrarietate, loquuntur eum esse dixere; inter quos Simplicius eam rationem habet, quoniam frigidum Phi-

losophus calidi priuationem esse dicere consuevit. Verum quæ in elementis est contrarietas, priuationis non est, sed pugnantis formæ & actus: & omnino in natura constat formarum contrarietatem esse, quam ab anima cognosci oportet. Deinde vt priuatio ex habitu cognoscatur, opus est ratiocinatione, vt alio loco docebitur; soliusque hominis, non belluarum, est.

Bipartita igitur mihi videtur Philosophi argumentatio fuisse. Primum etsi animam ex elementis constare velis, ex omnibus tamen non est necesse, sed satis est ex duobus, igne & aqua, aut aère & terra: quoniam cum vel in duobus solis qualitates omnes quatuor contineantur; haberet anima rerum omnium similitudines, quibus cuncta cognosceret. Deinde si priuationes ex eorum habitibus & obliquum ex recto cognoscuntur; posset & altera elementaris cõtrarietatis pars imperfectior, quæ alterius comparatione velut priuatio est & obliquitas, ex perfectiore velut habitu & rectitudine cognosci.

Quamquam priori argumentationi maiorem dixerim necessitatem inesse; posteriore probabiliorem potius, quam necessariam, videri. Aut potius respondere licet, priori ostendens necessaria non esse elementa omnia, posteriori opinionis illius fundamentum euerti quod omnia cognoscit, omnia continet. Id verò falsum esse demonstrari, quoniam priuationes cognoscuntur, nec tamen in anima continentur; potestque habitus tum sui tum priuationis cognitionem facere.

Corpora omnia animata non esse.

C A P. VIII.

T E X T V S.

Καὶ ἐὰν τὸ εἶδος ὅ πῶς ἀντὶ τοῦ μετέχουσαι εἰσὶν. Ἐπεὶ γὰρ τὸ σῶμα δὲ οὐκ ἔστιν πάντα πᾶσι θεῶν εἶδος.

Et in vniuerso autem ipsam nonnulli permissam esse inquirunt. Quare fortasse & Thales omnia ratum esse plena Diis esse.

COMMENTARIUS CXXVIII.

Singularem prorsus hoc loco interpretationem Simplicius facit; dum Philosophum ait etsi de mortalium praesertim animabus proposuisset sibi dicendum, quemadmodum tamen antea de Cælesti quoque anima dixit, ita & nunc de elementari agere. Quibus verbis non solum cæteris omnibus interpretibus aduersatur, verum etiam duobus modis peccat. Primum quòd de Cælesti anima in superioribus dictum fuisse credat: quod antecedenti tota tum nostra tum aliorum expositione apparet esse falsum. Deinde quòd Cælum & elementa corporaque omnia putet Philosophum animata esse iudicasse: cum hoc & aperte confutet, & antea non semel tamquam absurdum deduxerit, fore, vt corpora omnia sint animata: & quidem si nõ omnibus mistis corporibus genus hoc formæ concessit, sed plantis solis & animalibus; multò minùs agnouit in simplicibus. Et nonne animam vniuersè definit in 2. lib. Entelechiam organici & eterogeni duntaxat corporis. Sed & qualis est illa loci huius pro-

positio: Et in vniuerso, inquit, ipsam nonnulli permistam esse inquirunt. Nonne hoc tanquam aliorum atque à veritate alienam sententiam profert? Nam etsi vim in verbo Simplicius faciat, quod Cœlestis & elementaris anima adsit quidem, at non permisceatur corpori; quemadmodum animæ ceteræ: nihil tamen conficit. tum quia intellectus quoque, quem ipsemet rationalem animam nostram exposuit, impermistus esse antea dicebatur. Tum quia quomodo permistam animam dicat, Thales illud declarat, Diis omnia plena: quod sanè præsentiam, non permissionem veram, significat.

Quid igitur in his agit Philosophus? Ex confutatione superiori, quæ animam ex elementis permistam non esse demonstrauit, occasionem accepit aliam quandam opinionem quoquo modo priori oppositam inducendi; animam non ex elementis, sed in elementis esse: aut non ex elementis velut materia permistam, sed cum elementis velut formam & actum cum subiecto complicatam: immo non cum elementis modo, verum & cum corporibus cunctis atque adeo per vniuersum totum fufam ac sparsam. Quam opinionem si non habuit Thales, habere certè vilis est: hoc enim sibi vult illud (fortasse) cum omnia Diis plena esse dixit. Cui simile fuit illud, quod Themistius adfert, & Arati fuisse scribit Philoponus; Iouis omnia plena compita, & omne forum: pleni omnes hominum conuentus, & mare plenum, portusque. Et Aristoteles in 1. lib. de partibus animalium cap. 5. Heracliti verba commemorat ad eos, qui cum alloqui eum vellent, quod fortasse in furnaria quadam casa caloris gratia sedentem vidissent, accedere temperarunt. Ingredi enim & fidenter iussit, quoniam, inquit, ne huic quidem loco Dij defunt immortales; Quæ de re præclare pronuntiauit Simplicius, omnia Deo plena esse vt Creatore, Benefactore, & omnia continente, nullum profectò dubitare posse. Cuius Peripatetici sententia illi fuerit ponderanda, qui Deum Peripateticis neget aut efficientem mundi fuisse causam, aut sublunarium rerum curam & administrationem habere.

Sanè hæc Dei in omnibus rebus præsentiam veteres sacri Doctores ex Diuina essentia immensitate atque infinitate collegerunt: & aliquando ita argumentati sunt. Si aliquid esset extra ipsum, cui non adesset ipse, infinitus non esset, sed terminum ac finem haberet. Verum & necessaria ostendit ratio, tum Deum in omnibus agere, non solum creandò, sed & conferuando, atque operando cum illis; nihilque agere & operari posse, vbi non est; tum esse, quod in rebus omnibus reperitur, immediatè Dei effectum esse: quippè illius est producere esse; non solum quia virtute indiget infinita, qua producantur ex nihilo; verum etiam quia esse participatum non nisi illius, quod essentia sua sit ens, effectus esse potest; immediatamque causam oportet effectum adesse suo.

Quocirca si hoc intellectu Thales ac veteres alij Philosophi diuino numine plena omnia esse dixissent, verissimè prorsus pronuntiaissent. At Aristoteles perinde proponit dictum, ac si Deum voluissent cum omnibus rebus permistum esse: siuè Deum cogitassent rerum omnium formam esse velut animam; siuè omnibus in sitam Dei partem quandam esse opinati fuissent. Quorum vtrumque tam est absurdum atq; à natura Diuina alienum, vt cù sto-

Elementa esse anima.

Deiprasentia ubique.

S. Iren. lib. 2. Tertullianus lib. 1. contra Marc. cap. 11.

Deum reuocantia formam animam non esse.

A macho potius respiciendum sit, quam rationibus confutandum. Neque enim diuina natura parte aliqua mutilari potest, neque vilius rei forma & pars euadere, quod imperfecti & dimidiati entis proprium hoc sit. Quoniam igitur meliore fortasse sententia loquutus fuerat Thales; Propterea non omnino asseruit Aristoteles, sed dubitando atque interpretationi meliori locum relinquendo adiecit (fortasse. Certè cupiam illius verba sonare poterunt Deum vniuersi totius velut formam & animam esse. Quare cum aperta hominis sententia non esset, sapienter Philoponus confutationem eam prætermisit, quæ ex diuina natura conditione peti potuisset: vniuersè tantum ostendens elementis & omnino corporibus cunctis animam non inesse.

B Zenonem quoque ac Stoicos Deum fecisse corpus substantiam omnem permeans; atque in intellectu quidem esse intellectum, in animali vero animam, in naturali naturam, in affecta affectionem & habitum; commemorat Themistius atque Philoponus. Platonemque Themistius adfert, cuius illa sunt in Timæo verba; cum animam Deus collocasset in medio, per vniuersum infudit atque per omnem globum porrigi iussit & corpus ei exterius induit. Verum Platoni videas non de Deo, sed de Mundanima sermonem esse: eumque per omnia quidem corpora fufam esse animam affirmaffe (quam ob causam quod hic ait Philoponus, nonnullos ipsam in vniuerso permistam esse dicere, ad Platonem arbitror pertinere huncque respicere Timæi locum) at non Deum; immò Deituisu & opera mundanam animam. Sed nec Deus potest esse corpus; nec si esset permeare sese vicissim & simul esse corpora queunt.

Iam verò quod scripsit S. Thomas ex Thales opinione illa, Deum in qualibet esse mundi parte, ortum Idololatriam habuisse; mirandum magis est, quam credendum. Quippe multò ante Thales tempora & orta est & propagata. Veramque illius originem fuisse reperias, quòd homo peccando recedens à Deo creaturæque rebus & corporis editus, ad eas sensim & quasi per gradus diuinitatem traduxit. Primum enim coluit Cælum, Solè, Lunam, & Astra cetera; deinde æthera, aërem, & alia elementa, tum homines, partim viuentes, partim mortuos. Postea lapides, ligna, plantas, reptilia, aquatilia, & bestias terræ: ac demum ea ipsa, quæ non erant, sed sola ipsius fictione consistebant, quales apud Ægyptios Cynocephali, Ophiocephali, Onocephali fuere. Hos enim gradus fecit S. Athanasius in oratione contra Idola. Alij à stellis descenderunt ad fruges, à frugibus ad homines, ab his ad abstracta quædam; vnde furie, parca, & similia: tum ad Dæmonas, maximè in status atque oraculis. Hominum porro in Deorum numerum referendorum hoc fuit principium: vel quòd quod principes suos ac Reges quousiue benè de illis meritos, reique cuiuspiam vtilis ac necessarii inuētores honorare vellent: vel quòd vt est in lib. sapien. cap. 14. nimio erga parentes, fratres, aut amicos vita functos affectu compulsi eos punxerint in tabulis picturæque hostias immolarunt, tū postea propter operis elegantiam & artificis petitiã tamquàm Deos coluerunt. Accessit, vt est apud S. Gregorium Nazianzenum orat. 2. de Theologia, partim rei difficultas, partim hominis desiderium cognoscendi Deum. Nimio namque desiderio languens hominis

D S. Athanasius in oratione contra Idola. Alij à stellis descenderunt ad fruges, à frugibus ad homines, ab his ad abstracta quædam; vnde furie, parca, & similia: tum ad Dæmonas, maximè in status atque oraculis. Hominum porro in Deorum numerum referendorum hoc fuit principium: vel quòd quod principes suos ac Reges quousiue benè de illis meritos, reique cuiuspiam vtilis ac necessarii inuētores honorare vellent: vel quòd vt est in lib. sapien. cap. 14. nimio erga parentes, fratres, aut amicos vita functos affectu compulsi eos punxerint in tabulis picturæque hostias immolarunt, tū postea propter operis elegantiam & artificis petitiã tamquàm Deos coluerunt. Accessit, vt est apud S. Gregorium Nazianzenum orat. 2. de Theologia, partim rei difficultas, partim hominis desiderium cognoscendi Deum. Nimio namque desiderio languens hominis

TEXTVS.

Συμβαίνει ὁ ἀμερότερος ἀποποιεῖται καὶ περιελασθῆναι ὅτι τὸ κίνησιν ζῶον τὸ πῦρ, ἢ τὸν ἀέρα, ἢ τὸν ἐγγυρομένον ὕδωρ, καὶ μὴ λίαν ζῶον ἡλικῶς ἐσθόντος, ἢ τοῦ πύου.

Tex. 87. Accidit autem utroque modo absurdum & à ratione alienum. Etenim animal ignem aut aerem dicere, coram est, quæ magis præter rationem sunt. Et non dicere animalia, cum insit anima, absurdum.

COMMENTARIVS CXXX.

Altera hac aggressione ad eas angustias adigit aduersarios, vt nihil nisi absurdum & à ratione alienum respondere queant. Si enim in igne aut aère insit anima, quæritur num ignem aut aërem liceat animal appellare. Vtrumuis respondeatur, absurda & à ratione aliena responsio fuerit. Præter rationem siquidem est affirmare quidquam, quod ratione nulla nitatur, nec vilo argumento concludas; immò quod vel reclamante sensu facile cõuinci possit. Quippe animalis operatio nulla, nec vllum illius instrumentum deprehenditur in elementis: non sensus, quo primum animal est: non appetitus aut incensus, qui comitantur sensum.

Stolidum ac temerarium esse id dicere ait Philoponus, & sermoni stultorum simile Auerroës. At nec minùs absurdum videtur esse corpora hæc dicere anima esse prædita, nec tamen animalia esse. Fortasse autem Philosophus animal tanquam magis notum & quod aduersariorum opinione elementarem mundanamue magis deceret animam. Sed perinde fuerit, siue animal dicas, siue plantam aut stipitem: quoniam non magis plantarum, quàm animalium, operationes apparent: neque certius, quàm ex operatione, ad cognoscendas formas argumentum est.

elementa animalia, sed non animalia.

Quo loco Simplicius magnopere reprehendendus videtur, dum elementa inquit animalia esse, at non animalia; quoniam animal ex corpore & anima inexistente permistaque cum materia fit; elementorum autem anima non insunt nec permiscetur, sed separabiliter adsunt. Nam etsi sapienter duplex agnoscat animarum genus; vnum hærens corpori, alterum non hærens; eadem tamen sapientia non dicitur posteriore anima genere non hærente nequaquam fieri animal. Intelligens namque seu rationalis anima hominis corpori non est hærens neque permista, & tamen homo animal est & animalis species optima. Si enim anima sic adsit corpori, vt vniri cum eo possit, vnum nimirum & animal efficiet, siue corpori hæreat siue per se ipsa co-hæreat. Quòd si non vnitur; nec efficiet vnum, nec animal: vt nec nauta cum nauis, nec intelligentia motrix cum cælesti orbe; etsi maximè adsint.

TEXTVS.

Ἐπιλαμβάνει ὁ λόγος πῶς ἡ ψυχή ἐστὶν ἐν τῷ σώματι, ὅτι τὸ ἄλλο τῶν στοιχείων ἁμοιωθῆναι.

Tex. 88. Existimare porro videntur animam in his esse, quoniam totam cum partibus eiusdem speciei.

COMMENTARIVS CXXXI.

Absurdum nimis & ab omni ratione alienum esse dixit elementa facere animalia. Itaque nemiretur quippiam graues alioqui Philosophos ita opinatos fuisse, & fortasse nulli credat in mærem id venire potuisse, Aristotelisq; calumniam esse: ratione nunc subiigit, quia illi persuasi sunt, vt præter ratione opinarentur. Ita verò ratiocinabantur. Elementa sunt homogenea corpora, in quibus eadem partes animatae sunt; integra igitur elementa quoque sunt animalia. Propositio manifesta est ac certa; Assumptionem incertam probabat: sed probatio duplicem habet interpretationem: Græcorum alteram, Themistij, Simplicij, Philoponi. Alteram Auerroës & S. Thomæ. Illi ex ea elementorum parte quæ nostrorum & omnino misorum corpori, quæ omnium confessione sunt animalia, compositionem ingreditur, argumentum ducunt ad elementorum vniuersitates. Hi ex aëris illa parte, quæ animalia inspirant. Elementorum namque partes, quæ in animalium corporibus misis continentur, animalia nimirum sunt: at eiusdem hæc nature sunt ac speciei cum illorum vniuersitatibus; vniuersitates igitur quoque sunt animalia. Rursum pars aëris illa, quæ in animalium corporibus in inspiratione suscipitur, quoniam animam & vitam corporibus illis adfert, tamdiuque animantur & viuunt, quantum respirando suscipiunt aère; animalia sit oportet: atqui eadem est pars & totius natura; totus igitur aër animatus est: cumque similis sit elementorum omnium conditio, omnia prorsus fuerint animalia.

Ita verba illa, quæ statim subiunguntur (quòd aliquid à continete accipitur in animalibus) duobus modis exponuntur: aut inquam ad internam corporum permissionem & compositionem, aut ad externum anhelitum & respirationem, qua internus calor temperatur. Omninoque prior interpretatio videtur esse potior. Porro Simplicius in sua illa, quæ antea diximus, opinione persistens, Philosophum demonstrare animalia quidem, at non animalia elementa esse; erroris nunc ait doceri causam, cur illi animalia item esse crederent; quòd eorum partes in animalium corporibus tum animantur tum animalia euadant. Verùm in his immorandum non est; cum iam ostensum sit minùs hæc Aristoteli consentanea esse.

TEXTVS.

Ἐὰν ἀναγκαῖον αὐτοῖς κίνησιν καὶ πῶς ἡ ψυχή ἐμοιωθῆναι τοῖς στοιχείοις εἶναι, εἰ τὸ ἀπικαθῆναι τὴν ψυχὴν τῷ στοιχείῳ ἐστὶν ἀναγκαῖον, ἢ τὸ ἀπικαθῆναι τῷ στοιχείῳ ἐστὶν ἀναγκαῖον, ἢ τὸ ἀπικαθῆναι τῷ στοιχείῳ ἐστὶν ἀναγκαῖον, ἢ τὸ ἀπικαθῆναι τῷ στοιχείῳ ἐστὶν ἀναγκαῖον.

Quare necessarium ipsis dicere & animam eiusdem cum partibus speciei esse si ex eo, quòd aliquid à continete accipitur in animalibus, animalia sunt animalia. Quòd si autem quidem diuisus eiusdem speciei; anima verò dissimilium partium; manifestum, quòd hoc quidem aliquid ipsius inest, illud verò non inest. Necessarium igitur ipsam esse similitudinem esse partium, aut non inesse in qualibet totius parte.

C.O.M.

COMMENTARIUS CXXXII.

Argumentum, quo aduersarij nitebantur; in ipso inmet pulchre retorquet Philosophus. Ex illis autem verbis (si ex eo, quod aliquid a continete accipiatur in animalibus, animata sunt animalia) satis cognoscitur aduersariorum argumeti vim in eo fuisse, quod elementorum partes in animalium corporibus susceptae non ab illis acciperent animam; sed contra potius illis adferrent, animaliaque ab elementis animarentur. Quod si ita esset, aliqua fortasse vis argumento inesset. At illud accipitur, quod probandum fuerat: quique elementa neget animata esse, negabit quoque corporibus ea mistis animam imperituri: quomodo enim imperiantur id, quod ipsa non habent?

Hoc tamen pretermisit Philosophus; infirmareque maluit argumentum, atque eo aduersus ipsosmet uti. Nam si ex eo, quod in animalibus contentae elementorum partes sunt animate, conficere velint animatas item vniuersitates esse, quod eadem sit totius & partium natura, eodem nos iure coficiemus illis, eiusdem speciei animam in toto & in partibus reperiri; & eadem, quae in animalibus est, in toto elemento esse: praesertim si ab illa elementi totius parte, quae in singulis suscipitur, hauriunt animam animalia. Hoc si dederint, cur quae so elementorum vniuersitates animalia non appellamus, quemadmodum corpora mista; eum eadem sit in vtriusque animae: vnde tam multae tamque diuersae atque inter se discrepantes animalium ac viuentium species? Namque ut animal genere differt a planta, & homo, Leo, equus, canis, diuersae sunt animalium species; plurimaeque item arborum & herbarum existunt species; ita diuersas necesse est & plurimas animarum species existere; quarum aliqua non modo specie, sed & genere distinguatur. At numquid eas omnes in quibus continentur accipi, totumque elementum & partes eius in mistis contentas eiusdem esse speciei, eandemque animam possidere? Qui possunt tam multa tamque discrepantes animae, quae in partibus reperiuntur, in elemento toto contineri?

Desinant igitur iactare eandem totius elementi & partium naturam ac speciem esse. Nam si aer diuulsus atque in partes dilectus eiusdem speciei dicatur esse cum elemento toto; anima vero dissimilium sit partium; tot inquam animarum diuersae species ac naturae: sane non omnes simul inesse possunt in elemento toto; sed inest fortasse illarum aliqua, caeterae non inerunt. Neque etiam omnes simul in elementi partibus erunt; sed vna in vna parte, alia in alia; non igitur erunt, vt inquirunt illi, partes omnes eiusdem speciei ac naturae. Quocirca vel animam quoque coguntur asserere similem esse partium, vt sunt elementa; hoc est animam omnem eiusdem esse speciei; neque animalia & viuentia differre specie, ne dicam genere; quod omnium absurdissimum est atque ab omni ratione sensuque alienum: aut animam fateri non esse per omnes aut elementum aut potius vniuersi totius partes diffusam.

Ex quibus manifestum est, sermonem hic non esse de facultatum animae diuersitate: neque illud, quod deducitur, animam eiusdem speciei & simillarem fore in toto & partibus, velut ab aduer-

A fariis dictum deduci; quorum vtrumque Philosophus asserere visus est. Verum & de essentiae diuersitate dici, & ex corporum elementarium similitudine animarum quoque similitudinem colligi. The mistis quoque illud (anima vero dissimilium partium) ad illud refert paulo ante ab aduersariis acceptum, elementorum animas meliores & immortales esse, quam mistorum animas. Quod nobis minus probari facta interpretatio testatur.

Potuisse quoque Philosophus argumentum ita retorquere. Vos elementorum vniuersitates animatas esse asseritis, quoniam vniuersitatis & partium eadem est natura, partes vero in mistis animatae sunt: At contra nobis licet ita concludere: partes elementorum, quae in mistis continentur, eiusdem rationis cum toto elemento sunt; at partes eas inanimatas esse tum lapides ostendunt, ligna, & huiusmodi caetera inanimata, & animalium item demortua vitaeque priuata corpora, in quibus non minus, quam in animatis, elementorum sunt partes permixtae inanimatae; integre igitur vniuersitates quoque inanimatae sunt.

TEXTVS.

C *Φανερόν οὖν ἐστὶν ἐπινοεῖσθαι, ὅτι οὐκ ἐστὶν τὸ γνωστικὸν ὑπάρχει διὰ τὸ ἐκ τῶν στοιχείων εἶναι, οὐκ ἐκ τοῦ κινήσεως αὐτῶν κινῆσεως, οὐδ' ἀλλοῦς λόγου.*

Manifestum igitur ex dictis, quod neque cognoscere inest anima ex eo, quod ex elementis sit; neque moueri ipsam, & esse ac verè dicitur.

COMMENTARIUS CXXXIII.

DVo ex hac conclusione intelligas. Alterum; haud magnopere ex instituto tractandam opinionem eam suscepisse Philosophum, quae animam dixerat non in mistis modo corporibus, sed & in simplicibus elementis contineri: verum obiter, illius potius occasione, quae ex elementis illam constare voluerat. Nam & propterea confutationem paucis absoluit, & conclusionem subiungit, quae nulla facta postremae huius disputationis mentione, superiora magis respicit.

Alterum; vere antea fuisse adnotatum de modo potius, quam de re cum veteribus contendisse Philosophum. Nam & cognitione & motu praeditam esse animam libenter admitit; neque concludit demonstratum fuisse animam non cognoscere neque moueri; sed non eam esse cognoscendi causam, quam proposuerat illi; quod ipsa ex elementis & initiis rerum constaret neque ipsam per se moueri, ideoque mouere corpus, quod moueatur ipsa. Sed ipsam mouere quidem, at non nisi ex accidenti moueri cum corpore ab ipsa moto.

Quod vero sanctus Thomas tum motum tum cognitionem ad elementa refert; quasi veteres ex elementis eam constare voluissent, vt & cognitionem haberet & motum; superioribus non consentit: in quibus cognitio quidem tribuebatur elementis, vt similitudo cognoscens adellet & cogniti: at motus illa erat causa, quod ipsa seipsam primum moueret.

De anima conuenisse Aristotelem re cum veteribus, modo discrepasse.

Et Themistius rectè quidem alium cognitionis modum querendum esse ait; & alium item, quo anima moueatur: sed dum motum hunc nec eum esse dicit, quo corpus mouetur ab anima; nec eum, qui sit imperfectæ rei actus, vt in 3. Physic. lib. definitur: verùm absolutæ potiùs & perfectæ: videat ne duo illa membra, quæ separauit Philosophus, ipse coniungat; cognitionem inquam & motum: siquidem motus, qui non imperfectum, sed perfectum actum significat, cognitio est; qua anima non mouet corpus, sed ipsa potiùs aut ab obiectis mouetur, aut seipsam alio quodam motus genere mouet. Cæterùm & superior tota de motu disputatio de illo fuit motu, quo anima mouet corpus; huiusque ipsius alius, quàm à veteribus proponeretur, querendus fuerit modus.

IN DIVERSAS CORPORIS partes diuisam non esse animam.

CAP. IX.

TEXTVS.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ γινώσκον ἄλλος ἐστὶν, ἢ τὸ αἰσθάνομαι τε καὶ φερέσθαι, ἢ τὸ ἐπιθυμῆσαι καὶ βελανύεσθαι, καὶ ἕτερος ὀρέξῃς. γινεται δὲ καὶ ἡ κίνησις κινήσει τοῖς ζώοις ὑπὸ τῆς ψυχῆς, ἢ τὸ καὶ ἀνεύθειν τε καὶ ἀκίνητον καὶ ὄλιγον, καὶ πῶς τῆ ψυχῆς τῶν ἑσθῶν ὑπάρχει, καὶ πῶς τοῦ σώματος καὶ αἰσθάνομαι, καὶ κινήσει καὶ ἄλλων ἑσθῶν τοῦ σώματος, καὶ κινήσει ἑσθῶν, καὶ πῶς τῆς ψυχῆς τῶν ἑσθῶν ἐστὶν ἡ κίνησις, καὶ πῶς τῆς ψυχῆς τῶν ἑσθῶν ἐστὶν ἡ κίνησις, καὶ πῶς τῆς ψυχῆς τῶν ἑσθῶν ἐστὶν ἡ κίνησις, καὶ πῶς τῆς ψυχῆς τῶν ἑσθῶν ἐστὶν ἡ κίνησις.

Tex. 29. Quoniam verò cognoscere anima est, & sentire item, & opinari, atque adeo concupiscere, & velle, atque in vniuersam appetitiones; sit autem & in loco motus animalibus ab anima, atque etiam accretio & rigor, & decretio: nunquid toti anima horum vniuersumquodque inest, totaque & intelligimus, & sentimus, & aliorum vnumquodque & facimus & patimur; an partibus aliis alia? Et nonquid viuere in horum aliquo est, an & in pluribus, vel etiam in omnibus; an aliqua alia causa?

COMMENTARIVS CXXXIV.

Quorū hęc pertineant, non videtur cōstare inter interpretes. Nāque Aueroes post veterum sententias confutatas Philosophum putat explicationem suam aggredi; atque inde principium facere, vt quod primū intelligendum est, duo constituat. Alterum, quot sint genera actionum animæ. Alterum; an ex omnes ab vna & eadem anima, an à pluribus & diuersis proueniant. Quinque autem ponit esse actionum genera, intelligere, sentire, appetere, moueri loco, & vegetare; quod nutritionem, accretionem, & decretionem comprehendit. Quas omnes perficit anima per virtutes diuersas vnicumque princeps membrum, & plura subdelegata principifque vicaria. At mendosum habuit textum Aueroes. Meminisse tamen poterat tractationis initio fuisse propositam prius cognoscendam animæ substantiam, po-

A stea quæcumque accidit circa illam. Videreque principium explicationis suæ in 2. lib. esse, in quo ea omnia explicantur totumque hunc primum librum veterum duntaxat examinem continere. Sed nec Platonis de Principe membro sententiam esse assequutus. Conuenit enim Aristoteli cum Platone animalium vitam ab vno principe gubernari: sed cerebrum Plato, Aristoteles cor principem fecit.

B Ad rem magis loquitur S. Thomas, Philosophum iniquis de anima tota ex veterum sententia egisse hæcenus; nunc de partibus eius partiumque operationibus dicere. Et Themistius ac Philoponus aduersus Timæum Platonemque infirmi disputatiōe putant, quoniam partes & actiones separabāt loco. Cuius disputatiōis occasiōe iudiciō Philoponi præbuit id, quod proximè animā dixerat dissimilium esse partium; quod multiplex illius & varia operatio ostendit. Quapropter quæstione visum est dignum, an vt diuersa est & multiplex operatio; sic varia sit & dissimilis anima: atque vt aliæ & aliæ operationes aliis & aliis corporis instrumentis & partibus perficiuntur; ita in diuersa corporis membra diuersæ ac dissimiles animæ partes distributæ sint. An potiùs vna impartibilis & vbi que sibi similis anima repetitur vbi que & exequatur omnia.

Quam ob causam quæstionem ait Simplicius esse, an in quouis animali vna sit anima an plures; & si vna, an simplex an ex pluribus. substantiis cōposita vt plures apparent operationes. Cui alia etiam succedit quæstio, an cum omnes corporis partes vita fruantur; ab vna & eadem anima tota vitam habeant vniuersæ, an ab vna quapiam animæ parte singulari; an à pluribus, an etiam ab omnibus simul in corporis partes distributis; an verò à nulla, sed alia quæpiam sit viuendi causa.

D Sanè quò dissimilitudo maior appareat, maiorque dubitandi ratio; cunctas animæ operationes colligit, quæ quinque illis ab Aueroe memoratis generibus continentur; ordoque dignitatis seruetur, dum primū cognitiones ponit, cognoscere, sentire, opinari; in quibus cognoscere ad intellectum spectare intellectiōnemque significare ipsemet statim interpretatur, vbi repetit (totaque & intelligimus & sentimus) cognitionemque tum intellectus tum sensus cōplectitur. Deinde appetitiones; in quibus concupiscere ad sentientem, velle ad rationalem appetitum spectant; quod Simplicius quoque fatetur; duplicique cognitioni sensus & intellectus respondent, quibus animalia mouentur ad obiecta partim sensu partim intellectu cognita: cognitionem quippe omnem cognita rei appetitio comitatur. Tum motum de loco ad locum, quem incelsum dicimus; quo volatum quoque, natatum, & reptatum complectimur. Mouentur siquidem animalia perfectiora ad ea, quæ appetunt, persequenda, vel quæ auerfantur, fugienda. Postremò vegetationem, quæ tripartitam habet actionem: primū accretionem, qua robustior anima plus, quàm perierit, substantiæ reponit: deinde vigorem & statum, quo debilior facta tantumdem recuperat: denique decretionem, qua corpori iam minus accedit, quàm defluxerit.

Porrò Aristotelis fuisse sententiam, animam multiplicem esse substantiam atque in plures species & verò genera diuiduam; multis modis